

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

Afyonkarahisar'da Serada Yaşanan Toplu Zehirlenme Önlenebilir Bir Olaydır: Kimyasal Ürün Kullanımının Etkin Denetimi Artık Ertelenemez

19 Ağustos 2026 tarihinde Afyonkarahisar'ın Erkmén beldesinde, yaklaşık 80 kişinin çalıştığı bir domates ve sebze serasında, hasat sonrası yapılan zararlı mücadelesi uygulamasının ardından işbaşı yapan işçiler toplu hâde rahatsızlanmıştır. Kusma, ateş ve şiddetli baş ağrısı yakınmalarıyla sağlık kuruluşlarına başvuran işçi sayısı, olayı izleyen saatlerde 33'e yükselmiştir. Olay yerine sağlık ekiplerinin yanı sıra AFAD, UMKE ve KBRN ekipleri sevk edilmiş, serada üretime geçici olarak ara verilmiş, Cumhuriyet Başsavcılığı tarafından soruşturma başlatılmıştır. Basına yansıyan bilgilere göre işçiler, ilaçlama sonrasında mesaiye erken başlatıldıklarını ileri sürmektedir. HASUDER olarak, sağlığına kavuşan işçilere geçmiş olsun dileklerimizi iletiyor; olayın nedenlerinin çok yönlü ve şeffaf biçimde aydınlatılmasını bekliyoruz.

Bu açıklamanın asıl amacı bir işletmeyi hedef almak değil, olayın Türkiye'de bitki koruma alanında kimyasal ürün kullanımına ilişkin yapısal bir sorunun görünür hâle gelmiş bir örneği olduğunu ortaya koymaktır.

1. Bu bir "kaza" değil, öngörülebilir ve önlenebilir bir maruziyettir

Kimyasal uygulama sonrası bir alana ne zaman girilebileceği bilinmeyen bir konu değildir. Her bitki koruma ürününün etiketinde, uygulamadan sonra korumasız çalışanın alana girebilmesi için geçmesi gereken yeniden giriş süresi tanımlıdır. Bu süre, ürünün etken maddesine, formülasyonuna, uygulama yöntemine ve ortam koşullarına göre belirlenir; keyfi ya da esnetilebilir bir öneri değil, ruhsatın parçası olan bağlayıcı bir güvenlik parametresidir.

Aynı şekilde, tüketici sağlığını ilgilendiren son uygulama ile hasat arasındaki süre de ayrı bir zorunluluktur. Bu iki sürenin birbirine karıştırılması ya da üretim planına göre kısaltılması, doğrudan insan sağlığına yönelik bir risk üretir.

Toplu bir zehirlenme tablosunun ortaya çıkması, güvenli kimyasal kullanım ve çalışanların korunmasına yönelik önlemler zincirinin bir ya da birden fazla halkasında aksama olduğunu düşündürür: yanlış ürün seçimi veya hatalı dozlama, ürünün uygunsuz hazırlanması, yanlış uygulama tekniği, uygulama alanının yeterince izole edilmemesi, yetersiz havalandırma, yeniden giriş süresine uyulmaması, uygun kişisel koruyucu donanımın sağlanmaması ya da kullanılmaması ve çalışanların riskler ile güvenli çalışma koşulları konusunda yeterince bilgilendirilmemesi bunlar arasındadır.

HALK SAĞLIĞI UZMANLARI DERNEĞİ

2. Sera, kapalı ortam olması nedeniyle özel bir risk alanıdır

Sera, açık tarım alanından farklı olarak yarı kapalı bir ortamdır. Yüksek sıcaklık ve nem, uygulanan kimyasalın buharlaşmasını artırır, ortamda birikmesine ve yüzeylerde kalıntı olarak kalmasına yol açar. Yüksek sıcaklıkta terleyen ve ince giysilerle çalışan işçilerde deri yoluyla emilim belirgin biçimde artar; bitkilerle sürekli temas gerektiren hasat, budama ve bakım işleri maruziyeti daha da artırır.

Ayrıca bazı etken maddelerle oluşan zehirlenmelerde belirtiler maruziyetten saatler sonra ortaya çıkabilir. Nitekim bu olayda da etkilenen işçi sayısı saatler ilerledikçe artmıştır. Bu durum, ilk saatlerde "hafif" görünen bir tablonun yanıltıcı olabileceğini ve etkilenen tüm çalışanların en az 24 saat izlenmesi gerektiğini göstermektedir.

3. Türkiye'de sorun tekil değil, yapısaldır

Ülkemiz için sahadaki tablo, mevzuattaki tablodan belirgin biçimde farklıdır:

- **Reçete ve uygulayıcı yetkinliği kâğıt üzerinde kalmaktadır.** Bitki koruma ürünlerinin reçeteli satışı ve uygulamanın belgeli kişilerce yapılması zorunlu olmasına karşın, sahada uygulamanın çoğu zaman eğitimsiz kişilerce, etiket okunmadan ve "göz kararı" doz ile yapıldığı bilinmektedir.
- **Denetim kapasitesi yetersizdir.** Bayi denetimi, kalıntı izlemi ve iş yeri denetimi ayrı kurumlara dağılmış durumdadır; kurumlar arası veri paylaşımı zayıftır. Denetimlerin ağırlıklı olarak ürün kalıntısına odaklanması, çalışan maruziyetini izleme dışında bırakmaktadır.
- **Akut zehirlenmeler eksik bildirilmektedir.** Hafif ve orta şiddetli olgular çoğu zaman sağlık kuruluşuna hiç başvurmamakta, başvuranlar ise "iş kazası" olarak kayda geçmemektedir. Ulusal düzeyde tarımsal kimyasal maruziyetine ilişkin güvenilir bir sürveyans verisi bulunmamaktadır. Ulusal Zehir Danışma Merkezi (UZEM) verileri en son 2020'de yayınlanmıştır. Bugün elimizde olan bilgi, ancak bu ölçekte toplu bir olay yaşandığında görünür hâle gelmektedir.
- **Tarımda güvencesiz istihdam, çalışanların kimyasal maruziyetine karşı korunmasını güçleştirmektedir.** Mevsimlik ve geçici çalışma, yüksek işgücü devri, kayıt dışılık, göçmen ve mevsimlik gezici tarım işçilerinin dil ve barınma koşullarından kaynaklanan dezavantajları, iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerinin en zor ulaştığı grubu oluşturmaktadır. Bu işçilerin iş güvencesizliği, riskli bir uygulamaya itiraz etme ya da çalışmaktan kaçınma hakkını fiilen kullanılamaz kılmaktadır.

Türkiye'de 6331 sayılı İş Sağlığı ve Güvenliği Kanunu ile ilgili yönetmelikler, kimyasal risklerin değerlendirilmesi ve önlenmesi için gerekli çerçeveyi büyük ölçüde sunmaktadır.

HALK SAĞLIĞI UZMANLARI DERNEĞİ

Sorun mevzuatın yokluğu değil, uygulanmaması ve uygulanmadığının denetlenmemesidir.

4. Halk sağlığı boyutu iş yeri sınırlarını aşmaktadır

Uygunsuz kimyasal kullanımı yalnızca çalışanları etkilemez. Sera ve tarım alanlarına komşu yerleşimlerde ikamet edenler, uygulama alanına yakın okul ve barınma birimleri, toprak ve yüzey suyuna karışan kalıntılar yoluyla çevre ve gıda zinciri de risk altındadır. Tarım işçilerinin çocuklarının aynı alanlarda bulunabildiği koşullarda, maruziyet en duyarlı gruplara kadar uzanmaktadır. Kronik düşük doz maruziyetin nörolojik, endokrin ve üreme sağlığı üzerine etkileri ise ayrı ve ciddi bir araştırma ve izlem alanıdır.

Başta Tarım ve Orman Bakanlığı, Sağlık Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı olmak üzere ilgili kamu kurumlarını, kendi yetki ve sorumlulukları çerçevesinde aşağıdaki adımları ivedilikle atmaya çağırıyoruz:

- **Afyonkarahisar'daki olayın çok yönlü olarak incelenmesi:** Uygulanan ürünün etken maddesi, dozu, uygulama yöntemi, etikette belirtilen yeniden giriş süresi ve işçilerin fiilî işbaşı zamanı; havalandırma uygulaması, risk değerlendirmesi ve kişisel koruyucu donanım kayıtları resmî olarak tespit edilmeli ve sonuçlar kamuoyu ile paylaşılmalıdır.
- **Etkilenen tüm işçilerin izlemi:** Taburcu edilen çalışanların gecikmiş etkiler açısından izlenmesi, klinik bulgular doğrultusunda uygun toksikolojik laboratuvar değerlendirmelerinin yapılması ve olayın iş kazası olarak usulüne uygun biçimde kayıt altına alınması sağlanmalıdır.
- **Yeniden giriş sürelerinin bağlayıcı biçimde uygulanması ve denetlenmesi:** Uygulama tarihi, ürün adı, doz ve alana giriş izni verilen saat, iş yerinde yazılı ve çalışanların erişebileceği biçimde kayıt altına alınmalı; alanlara uyarı levhası ve fiziksel giriş engeli konulması zorunlu tutulmalıdır.
- **Uygulayıcı yetkinliğinin ve reçete sisteminin fiilen işletilmesi:** Uygulamayı yapan kişilerin belgelendirilmesi, bayi ve reçete denetimlerinin sıklaştırılması, denetim sonuçlarının düzenli olarak kamuoyuna açıklanması gerekmektedir.
- **Tarımda iş sağlığı ve güvenliği hizmetlerine etkin erişim:** Çalışan sayısından bağımsız olarak tarım işletmelerinde risk değerlendirmesi, çalışan eğitimi ve iş yeri hekimliği hizmetlerine erişim güvence altına alınmalı; eğitimler işçilerin anladığı dilde ve okuryazarlık düzeyine uygun biçimde verilmelidir.
- **Ulusal bir biyosidal/bitki koruma ürün maruziyeti sürveyans sisteminin kurulması:** Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı, Çalışma ve Sosyal Güvenlik

HALK SAğLIğI UZMANLARI DERNEğİ

Bakanlığı ve Ulusal Zehir Danışma Merkezi verilerinin entegre edildiği; akut zehirlenme olgularının zorunlu bildirime tabi olduğu bir sistem kurulmalıdır.

- **Biyosidal ürünler ve bitki koruma ürünlerinde mevzuat uyumunun gözden geçirilmesi:** Farklı bakanlıkların yetki alanında bulunan bu iki ürün grubunda ruhsatlandırma, uygulayıcı yetkinliği, denetim ve olay bildirim süreçleri arasındaki boşluklar giderilmeli, kurumlar arası koordinasyon güçlendirilmelidir.
- **Çalışmaktan kaçınma hakkının güvence altına alınması:** İşçilerin, ciddi ve yakın tehlike durumunda iş güvencesini yitirme kaygısı taşımadan çalışmayı reddedebilmesi, bu tür olayların önlenmesinde en etkili mekanizmalardan biridir.

Zehirlenen 33 işçinin taburcu edilmiş olması, bu olayın "ucuz atlatılmış" sayılmasına gerekçe olamaz. Aynı koşullar sürdüğü sürece, bir sonraki olayın daha ağır sonuçlar doğurması olasıdır.

HASUDER olarak, işçi sağlığının ve gıda güvenliğinin birbirinden ayıramaz olduğunu; ikisinin de ancak bilimsel temelli düzenleme, etkin denetim ve çalışanların söz hakkının bulunduğu bir çalışma ortamıyla korunabileceğini vurguluyor, ilgili tüm kurumları sorumluluklarını yerine getirmeye çağırıyoruz.